

УДК[377.35:005.001]:630*](436)

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ РОБІТНИКІВ ЛІСОГОСПОДАРСЬКОГО ПРОФІЛЮ В АВСТРІЇ

Зоряна Подоляк

У статті розглянуто теорію і практику підготовки робітничих кадрів для лісогосподарської галузі в Австрії. Проаналізовано нормативно-правові основи функціонування австрійських лісогосподарських шкіл, що забезпечують професійну освіту робітників лісового господарства, висвітлено її змістові, організаційні, методичні аспекти. Схарактеризовано основні напрями реформування закладів професійної підготовки робітничих кадрів лісогосподарської галузі в Австрії.

Ключові слова: система лісогосподарської освіти Австрії, робітничі кадри лісогосподарської галузі, професійна підготовка, лісогосподарська школа.

Ліси як найбільші природні екосистеми нашої планети відіграють значну роль у стабілізації усіх природних процесів, реалізуючи кліматорегулюючі, ґрунтозахисні, водоохоронні, санітарно-гігієнічні, рекреаційні функції. Усвідомлення цього приводить до зміни цілей і пріоритетів лісогосподарювання у світі загалом та Україні зокрема. На сьогодні на часі питання обмеженого експлуатаційного значення лісів, їх охорона і відновлення, боротьба проти нерационального використання і незаконного вирубування тощо. У такій постановці комплексу завдань збереження й охорони лісів виявляється нагальна потреба у якісному оновленні кадрового забезпечення вітчизняної лісопромислової галузі, підготовці фахівців, здатних самостійно й осмислено планувати і здійснювати лісогосподарські заходи, спрямовані на раціональне використання, підвищення продуктивності лісів, збереження усіх функцій цих екосистем. Зазначене, своєю чергою, передбачає докорінні трансформації у системі професійної лісогосподарської освіти в Україні, її перебудову й оновлення відповідно до нових реалій лісокористування та лісогосподарювання.

Зважаючи на актуальність удосконалення системи освіти фахівців лісового господарства відповідно до сучасних викликів їхньої професійної діяльності, в останні роки помітно зріс інтерес дослідників до цієї проблеми. Зокрема в сучасній науковій літературі досить детально розглянуто історико-теоретичні аспекти лісогосподарської освіти в Україні (В. Павлюк, П. Третяк [5], Ю. Третяк [6] та ін.); проаналізовано сучасні тенденції розвитку системи професійної підготовки фахівців лісової галузі (Є. Дорожкін [1], Ю. Железніков [2], Л. Маклюков, П. Демьянов [3] та ін.); висвітлено різноманітні науково-методичні проблеми лісотехнічної освіти та способи їх подолання (Є. Мішенін, І. Ярова [4], О. Самохвалова [7], В. Саханов [8] та ін.).

Водночас недостатньо уваги, на нашу думку, приділяється вивченню зарубіжного досвіду в галузі лісогосподарської освіти. Зокрема значне зацікавлення викликає сучасна система професійної підготовки робітників лісогосподарського профілю в Австрії з огляду на її глибокі традиції й значну науково-практичну цінність, однак вона досі не стала предметом спеціального дослідження в Україні. З огляду на це мета нашої статті полягає в аналізі теорії і практики підготовки робітничих кадрів лісогосподарського профілю в Австрії.

Лісопромисловий комплекс Австрії має стратегічне значення для національної економіки, оскільки охоплює усі процеси, що пов'язані з відтворенням та використанням стратегічного ресурсу – лісу. Це один із найбільш важливих та розвинених секторів економіки країни, що охоплює низку промислових галузей, зокрема, власне, лісогосподарську, а також лісозаготівельну, деревообробну, лісохімічну тощо. Багатогалузева структура лісового господарства Австрії цілком очевидно зумовлює неоднорідність його кадрового забезпечення та передбачає наявність спеціалізації в межах лісогосподарської діяльності, що виявляється в специфіці професійних завдань і посадових обов'язків працівників лісової галузі. Скажімо, працівники служби захисту лісів як органу державного контролю здійснюють нагляд за дотриманням чинних норм лісокористування і лісогосподарювання, визначених у відповідних нормативних документах, затримання їх порушників, охорону лісових масивів, їх сторожування, патрулювання. Своєю чергою, коло професійних завдань та обов'язків лісників (Förster, Forstwirt) охоплює планування, нагляд і контроль за виконанням заходів збереження лісових ресурсів та їх ефективним використанням, наприклад, створення планів вирубки лісових насаджень чи робіт щодо відновлення лісів і лісорозведення, стеження за дотриманням заходів безпеки на робочому місці, а також розроблення пропозицій і рішень щодо охорони лісів і раціонального лісокористування. Професійні завдання асистентів та ад'юнктів лісового господарства (Forstadjunkt, Forstassistent) натомість полягають в інформуванні щодо сучасного стану лісогосподарювання та перспектив його удосконалення, консультуванні щодо сучасних технологій лісокористування та збереження і відновлення лісових ресурсів, шляхів модернізації лісової промисловості, організації лісогосподарських робіт, розробці різноманітних проектів щодо охорони і збереження лісу, співпраці з різними організаціями у галузі лісового господарства, ландшафтного планування тощо. Водночас робітники господарства (Forstfacharbeiter) виконують чи не весь обсяг робіт у галузф лісогосподарювання і лісокористування, серед яких лісозаготівля, відновлення лісових ресурсів та омолодження лісових насаджень, захист лісів від шкідливих впливів та подолання їх наслідків, догляд за лісом як за зоною відпочинку тощо. З огляду на це формування й поповнення кваліфікованих робітничих кадрів лісової галузі вважається запорукою стабільності її функціонування й розвитку [9].

Зазначимо, що професійна підготовка робітників лісового господарства в Австрії реалізується головно в системі середньої професійної освіти, зокрема в так званій лісогосподарській школі нижчого рівня (niedere Forstfachschule), принципи та пріоритети навчально-виховної роботи якої визначено передовсім

Законом «Про лісівництво» від 3 липня 1975 року (в редакції 2014 року). Так, відповідно до його положень лісгосподарська школа нижчого рівня – це середній професійний навчальний заклад, що забезпечує інтенсивну, здебільшого однорічну, підготовку робітників лісового господарства на базі неповної середньої шкільної освіти. Основну мету навчально-виховної діяльності цього освітнього закладу визначено у параграфі 118 згаданого нормативного документа це – «... формування необхідних професійних знань учнів та їх здатності і готовності до активної участі у виконанні завдань раціонального використання, збереження і захисту лісових ресурсів країни» [9, с. 49]. Для реалізації цієї мети в Законі «Про лісівництво» від 3 липня 1975 року (в редакції 2014 року) чітко прописано мінімальний обсяг навчального навантаження (1200 год.), визначено необхідність раціонального співвіднесення теоретичної, практичної та виробничої підготовки, а також окреслено вимоги до змістових засад освітньо-виховного процесу. Так, згідно параграфу 119 статтею 2 навчальний план освітнього закладу цього типу має неодмінно передбачати вивчення таких груп навчальних дисциплін: загальноосвітні (німецька мова, математика, фізичне виховання тощо); професійно-орієнтовані (правознавство, лісознавство, охорона лісів та ін.); виробничо-спрямовані (лісокористування, метрологія та оброблення деревини, лісозаготівельна техніка і т. д.) [9, с. 49–50].

У більш конкретизованій формі всі ці вимоги висвітлені в Постанові «Про навчальні плани середніх професійних навчальних закладів нижчого рівня» від 2 вересня 1976 року (в редакції 2009 року). Передовсім зазначимо, що положення цього документа порівняно з нормами Закону «Про лісівництво» від 3 липня 1975 року (в редакції 2014 року) визначають мету функціонування лісгосподарської школи нижчого рівня у більш широкому значенні, проголошуючи її завданням не лише формування фахової компетентності майбутніх робітників лісового господарства, їхньої готовності до якісного, ефективного виконання своїх професійних обов'язків, а й поглиблення їх загальноосвітньої підготовки та виховання як «... демократично орієнтованих, відданих батьківщині, релігійно та морально стійких, соціально мислячих громадян держави» [12, с. 1].

На реалізацію цієї мети спрямовується комплекс навчальних предметів обов'язкового та вибіркового циклів, перелік та тривалість вивчення яких подано в додатку згаданої постанови (див. Табл. 1.):

Таблиця 1.

Орієнтовний перелік предметів для вивчення в середній професійній лісгосподарській школі нижчого рівня (відповідно до Постанови «Про навчальні плани для середніх професійних навчальних закладів нижчого рівня» від 2 вересня 1976 року в редакції 2009 року)

Навчальні дисципліни	Кількість годин (семестрових)
<i>а) обов'язкові:</i>	
німецька мова	2
математика	2
релігійне виховання	2

політичне виховання	1
фізичне виховання	2
лісоведення	4
охорона лісів	2
метрологія та обробка деревини	4
лісокористування та лісові роботи	3
лісозаготівельна техніка	3
правознавство	2
мисливство	3
виробничо-практична підготовка (у галузях лісоводства, лісозаготівельна техніка, метрологія та обробка деревини, охорона лісів, мисливство)	8
<i>б) за вибором:</i>	
полювання і відстріл (практ.)	1
мисливські сигнали	1
електронна обробка даних	2

Окремої уваги заслуговують визначені Постановою «Про навчальні плани середніх професійних навчальних закладів нижчого рівня» від 2 вересня 1976 року (в редакції 2009 року) дидактичні принципи освітнього процесу в лісогосподарській школі нижчого рівня, серед яких:

- нерозривний, логічний зв'язок із шкільною освітою, тобто орієнтація навчально-виховної діяльності цього освітнього закладу на здобуті учнями під час обов'язкової шкільної освіти знання, вміння і навички;
- урахування вікових та індивідуальних особливостей учнів, зокрема взяття до уваги їх фізичних і психічних можливостей, потреб та інтересів;
- спрямованість на професійну практику, вимоги життя й потреби держави, що передбачає відбір змісту, методів і форм навчально-виховної роботи, відповідних сучасному стану науки, техніки і суспільного розвитку;
- уникнення будь-якої поверховості і елементарного нагромодження знань та надання пріоритетного значення самостійній роботі учнів як передумові розвитку їхнього критичного мислення, активної позиції в житті й подальшій професійній діяльності
- приділення особливої уваги виробничо-технічній підготовці учнів, спрямованій на їх ознайомлення із сучасними методами і засобами професійної діяльності робітників лісового господарства, технікою безпеки в процесі їх використання тощо [12, с. 3–4].

Ці принципи побудови освітньо-виховного процесу в середній професійній лісогосподарській школі нижчого рівня свідчать про інноваційну спрямованість професійної підготовки робітників лісопромислової галузі в Австрії, її орієнтацію на сучасні реалії і потреби професійного світу, новітні здобутки і досягнення науки і техніки, національні пріоритети у галузі навчання і виховання молодого покоління, її розбудову на актуальних психолого-педагогічних положеннях та ідеях, що безумовно є запорукою попередження чи успішного розв'язання кадрових проблем цієї галузі.

Однак, незважаючи на активне впровадження якісно нових підходів до

професійної підготовки робітників лісового господарства в лісогосподарській школі нижчого рівня, їх кількість, починаючи з кінця 70-х – початку 80-х років ХХ століття і до сьогодні, невпинно скорочувалася. Причини цього криються головно в інтенсивній технологізації і механізації лісового господарства Австрії в цей час та, відповідно, зменшенні потреби галузі у великій кількості робітників. Внаслідок цього школи цього типу були реорганізовані у Центри професійної підготовки та підвищення кваліфікації лісівників (наприклад, лісогосподарські школи в Гмундені, Міттердорфі тощо).

Станом на сьогодні чи не єдиний середній професійний лісогосподарський заклад нижчого рівня, що забезпечує однорічну професійну підготовку робітників лісового господарства, функціонує в австрійському містечку Вайдгофен. Відповідно до нормативної бази свого функціонування ця освітня установа реалізує інтенсивну теоретичну і практичну освіту в галузі лісогосподарювання, забезпечує формування широкого спектра фахових знань, умінь і навичок, що уможливорює успішну професійну діяльність її випускників не лише в комплексній лісопромисловій галузі, а й у суміжних галузях. Основу навчального процесу в цьому освітньому закладі складають як загальноосвітні предмети, спрямовані на подальше особистісне становлення учнів, так і вузькопрофесійні дисципліни, здебільшого екологічного, лісогосподарського та лісотехнічного спрямування, що передбачають формування професійної компетентності майбутніх робітників лісового господарства.

Варто зазначити, що сьогодні в освітньо-політичних дискусіях доволі часто лунають заклики до модернізації професійної підготовки робітників лісового господарства в школі нижчого рівня м. Вайдгофен. Так, один із викладачів цього навчального закладу, професор К. Шахенгофер стверджує, що коло професійних завдань та обов'язків робітника лісового господарства суттєво розширилося та змінилося відповідно до сучасного розвитку економіки, лісогосподарювання, техніки тощо, що неодмінно слід враховувати у процесі їх професійної підготовки [11, с. 16]. В результаті спільних зусиль фахівців лісового господарства, представників Міністерства освіти, мистецтва і культури, Міністерства сільського, лісового, водного господарства та охорони навколишнього середовища, викладачів лісогосподарської школи в м. Вайдгофен під керівництвом К. Шахенгофера розроблено проект «Нова професійна лісогосподарська школа» («Die Forstfachschnle – NEU»). Проект містить такі стратегії модернізації процесу професійної підготовки робітників лісогосподарського профілю в лісогосподарській школі нижчого рівня:

- продовження терміну навчання до двох років;
- збільшення обсягу виробничо-практичної підготовки;
- суттєве доповнення і збагачення змістових аспектів освітнього процесу за рахунок предметів економічного та екологічного характеру;
- проектно-орієнтовану, модульну форму побудови й організації навчального процесу.

Відтак, проект передбачає розроблення абсолютно нового навчального плану, який, з одного боку, відповідав би потребам і запитам школярів, а з іншого – враховував би вимоги практики лісогосподарювання. За

твердженнями керівника відділу «Лісівнича освіта, наука і дослідження» при Міністерстві сільського, лісового, водного господарства та охорони навколишнього середовища Австрії М. Ньюбауера, новий навчальний план лісгосподарської школи нижчого рівня, передбачаючи широкий практично-підготовчий складник, модульну організацію та міждисциплінарний підхід до побудови навчального процесу, неодмінно сприятиме ґрунтовнішій підготовці школярів до вимог і потреб подальшої професійної діяльності [10, с. 4]. Варто підкреслити, що саме 2015 – 2016 роки визначено кінцевим етапом практичної реалізації цього проекту. Однак, і досі дискусійними залишаються питання тривалості навчання, можливості додаткового фінансування нового навчального закладу й загалом його місця в системі освіти Австрії.

Отже, підготовка робітничих кадрів лісгосподарського профілю в Австрії здійснюється головно в системі середньої професійної освіти, зокрема у спеціальному типі професійних навчальних закладів – середній лісгосподарській школі нижчого рівня. Навчально-виховна робота цього типу закладів професійної освіти впродовж років спрямована на інтенсивну короткотривалу (однорічну) професійно-теоретичну і виробничо-практичну підготовку робітників лісового господарства. Втім, сьогодні практика професійної діяльності робітника лісгосподарської галузі в Австрії диктує необхідність радикальних змін чи не всіх аспектів педагогічної діяльності лісгосподарської школи нижчого рівня. Зокрема пріоритетними напрямками реформування лісгосподарської школи нижчого рівня визначено: оновлення мети і завдань професійної підготовки робітників лісгосподарського профілю (реалізація компетентнісного підходу, орієнтація на кінцеві цілі навчання відповідно до актуальних вимог професійної практичної діяльності у галузі лісгосподарювання); модернізація змісту навчання (збільшення частки предметів циклу економічної та екологічної підготовки); урізноманітнення форм і методів навчально-виховної діяльності та впровадження інноваційних освітніх технологій (проблемно-орієнтоване навчання, проектна методика тощо); поглиблення, збільшення обсягу виробничо-практичної підготовки.

Перспективи подальших розвідок у цьому напрямі вбачаємо в аналізі теорії і практики професійної підготовки фахівців лісгосподарського профілю у системі вищої освіти Австрії, а також у вивченні австрійської системи державної атестації майбутніх працівників лісопромислової галузі.

Список використаних джерел:

1. Дорожкин Е. М. *Дополнительное профессиональное образование специалистов лесного профиля: методология, теория, практика* : дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.08 / Евгений Михайлович Дорожкин; Рос. гос. проф. - пед. ун-т. – Екатеринбург, 2006. – 250 с.
2. Калинина О. *Проблемы экологической подготовки кадров в лесной отрасли* / Ольга Калинина, Юрий Железников // *Чтения памяти Алексея Ивановича Куренцова*. – Владивосток : Дальнаука, 2012. – Вып. XXIII. – С. 211–214.
3. Маклюков Л. *Система непрерывного обучения руководящих работников и специалистов лесной промышленности* // Леонид Маклюков, Павел Демьянов. – Москва : «Экология», 1991. – 182 с.
4. Мішенін Є. *Управління знаннями в системі підготовки фахівців лісового господарства* / Євген Мішенін, Інесса Ярова // *Сучасні проблеми вищої освіти України в контексті інтеграції до європейського освітнього простору* : матеріали науково-методичної конференції, м. Суми, 6–7 жовтня 2010 р. / За ред. О. В. Прокопенко. – Суми : СумДУ, 2010. – С. 27–33.

5. Третьяк П. Півтора століття Львівської школи лісівництва / Платон Третьяк, Василь Павлюк // Лісівнича академія наук України : Наукові праці. – 2004. – №. 3. – С. 11–16.
6. Третьяк Ю. До історії лісівничої науки і освіти в Західних областях УРСР / Юрій Третьяк. – Львів, 1958. – 62 с.
7. Самохвалова О. М. Развитие информационно-технологической компетентности будущих инженеров лесного хозяйства на основе интегративного подхода к обучению дисциплинам информационной и предметной подготовки : дисс. ... кандидата педагогических наук : 13.00.02 / Ольга Михайловна Самохвалова ; Омский государственный педагогический университет. – Омск, 2008. – 200 с.
8. Саханов В. Трудовые ресурсы лесопромышленного комплекса / Виктор Саханов, Павел Демьянов. – М. : Лесная промышленность, 1990. – 168 с.
9. Bundesgesetz vom 3. Juli 1975, mit dem das Forstwesen geregelt wird, Fassung vom 29.10.2014 // Bundesgesetzblatt für die Republik Österreich. – Nr. 189/2014. – T. I. – S. 1–67.
10. Nöbauer M. «Forstfachschule – Neu». Der Durchbruch ist geschafft / Martin Nöbauer // Land- und Forstarbeit heute. – 2013. – Jg. 63. – S. 4
11. Schachenhofer K. Forstfachschule / Klaus Schachenhofer // Der Österreichische Berufsjäger. – 2012. – Nr. 2. – S. 16.
12. Verordnung des Bundesministers für Unterricht und Kunst vom 2. September 1976, mit welcher ein Lehrplan für die Forstfachschule erlassen wird // Bundesgesetzblatt für die Republik Österreich, Fassung vom 29.10.2014. – Nr. 130/2009. – T. II. – S. 1–10.